

**ԲՆԱԿԵԼԻ ԶԱՆԳՎԱԾՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ**

Բնակելի զանգվածների հասարակական կենտրոնների տարածքների կազմավորումը ներկայացված է ինքնուրույն և փոխկապակցված գոտիներով՝ հաճախումների, կանաչապատ տարածքների և տնտեսական:

Հասարակական կենտրոնների արտաքին միջավայրի կազմակերպումը նախագծման բոլոր փուլերում դիտարկվում է երեք՝ հաղորդակցական, ֆունկցիոնալ և ճարտարապետատարածական տեսանկյունից:

Առանցքային բառեր. *դրույթներ, գոտի, հաճախումներ, կանաչապատ տարածք, արտաքին միջավայր, հաղորդակցական, ֆունկցիոնալ:*

Հասարակական կենտրոնների տարածքներն անհրաժեշտ է առանձնացնել ինքնուրույն և փոխկապակցված գոտիների՝ հաճախումների, կանաչապատ, տնտեսական և ավտոկայանատեղի [1]:

Հասարակական կենտրոնի տարածքը՝ կախված ծավալատարածական լուծումներից, կարող է ունենալ կառուցապատման երեք տարբերակ. առանձին շենքեր՝ իրենց ինքնուրույն տարածքներով, խոշոր մասնագիտացված համալիրներ՝ տարածքների մասնակի համախմբմամբ, միասնական բազմաֆունկցիոնալ համալիր՝ ֆունկցիոնալ գոտիների ինտեգրմամբ:

Հասարակական կենտրոնի տարածքների առանձին գոտիների չափը որոշելիս անհրաժեշտ է ղեկավարվել նախագծման գործող նորմատիվներով: Առանձին գոտիների տարածքների՝ նորմաների համեմատությամբ կրճատումը կարող է պայմանավորված լինել հիմնարկությունների շահագործման ժամանակացանկի անհամաձայնեցվածությամբ: Հաշվարկը կատարվում է յուրաքանչյուր գոտու առավելագույն ծանրաբեռնվածության ժամանակահատվածում՝ հաշվի առնելով տվյալ ժամանակահատվածում հարևան գոտու տարածքի օգտագործման հնարավորությունը:

Հաճախումների գոտին ապահովում է հաճախորդների մոտեցումը դեպի հասարակական կենտրոն, ինչպես նաև համալիր միջոցառումներ, որոնք լրացնում են կենտրոնի հիմնարկությունների գործառնությունները: Հասարակական տրանսպորտի կանգառները (հաշվի առնելով հետիոտն շարժման արդյունավետության նվազումը) անհրաժեշտ է մոտեցնել օբյեկտներին, որոնք ունեն հաճախորդների մշտական և խիտ հոսքեր:

Հետիոտն երթուղու առավելագույն չափը, որն առաջանում է համալիրի միաժամանակյա հաճախումների ընթացքում, չպետք է գերազանցի 400մ:

Հաճախումների ընդհանուր գոտում անհրաժեշտ է առանձնացնել բաց և փակ հարթակներ (մակերեսներ): Բաց հարթակներն են հասարակական տրանսպորտի կանգառները, հետիոտն հարթակները, ջրային մակերեսները, մանկական խաղահրապարակները, սեզոնային առևտրի և ամառվա ընթացքում հասարակական սննդի կազմակերպման հարթակները, գովազդը, ցուցափեղկերը, մուտքերի և ելքերի հարթակները և այլն [2]:

Փակ մասնագիտացված հարթակներն են հանգստի, խաղերի, հաճախորդների շփման, մանկական խաղերի, ամառային սննդի կազմակերպման, սեզոնային առևտրի հարթակները և այլն:

Մանկական խաղերի, հանգստի և շփման հարթակները, առևտրի գոտին պետք է լինեն հաղորդակցության ուղիներից մեկուսացված և միևնույն ժամանակ՝ կապված կանաչ գոտու հետ:

Հասարակական կենտրոնի կանաչ գոտին պետք է թափանցի մանկական հարթակների, հաճախորդների հանգստի և շփման գոտու ցանց և միաձուլվի բնակելի շրջանի կանաչ տարածքին:

Հասարակական կենտրոններում ավտոկանգառներն անհրաժեշտ է կազմակերպել բաց (վերգետնյա) կամ փակ (վերգետնյա և ստորգետնյա կառույցներում):

Ավտոկանգառներն անհրաժեշտ է առանձնացնել ավտոմեքենաների կարճաժամկետ և երկարաժամկետ պահպանման համար: Կարճաժամկետ ավտոկանգառները խորհուրդ է տրվում տեղաբաշխել սպասարկման օբյեկտներից 100մ հեռավորությամբ:

Հասարակական կենտրոնում տնտեսական գոտին անհրաժեշտ է կազմակերպել յուրաքանչյուր օբյեկտին առանձին մոտեցումով: Նպատակահարմար է համախմբել հետևյալ տնտեսական գոտիները. տնտեսական մուտքեր, մեքենաների շրջադարձերի և շարժման հարթակներ, աղբի կուտակման հարթակներ և այլն:

Աղբի կուտակման հարթակները պարտադիր պետք է կից լինեն տնտեսական մուտքերին: Տնտեսական գոտին հանձնարարվում է սահմանակցել ավտոկանգառների գոտուն և կանաչապատ տարածքներով անջատել հաճախումների գոտուց: Տնտեսական գոտու փակ տարածքներն են նյութերի բեռնաթափման և պահեստավորման, տարաների, արտադրական արհեստանոցների օժանդակ տարածքները:

Հասարակական կենտրոնի տարածքի կրճատման հնարավոր ձևերից մեկը տարածքի ուղղաձիգ գոտիավորումն է՝ վերգետնյա և ստորգետնյա տարածքների օգտագործմամբ: Բազմաշերտ կառուցվածքները բնորոշ են խոշոր քաղաքների հասարակական կենտրոններին:

Հասարակական կենտրոնի բազմաշերտ կառուցվածքի դեպքում, երբ սենյակների գործառույթները կապված չեն արտաքին միջավայրի հետ և չունեն ինսուլյացիայի պարտադիր պահանջ, խորհուրդ է տրվում ստորգետնյա տարածքներում տեղաբաշխել ավտոմեքենաների

կայանատեղիները, տնտեսական-պահեստային գոտիները, տրանսպորտային և հետիոտն հաղորդակցման և առևտրակենցաղային համընթաց սպասարկման որոշ տեսակներ:

Հասարակական կենտրոնի գործունեության ամբողջականությունը կարելի է ապահովել միայն ընդհանուր համապարփակ տարածության և արտաքին միջավայրի համալիր լուծումների պայմաններում, որոնք պետք է կազմեն հորինվածքային, ֆունկցիոնալ, ճարտարապետական ամբողջականություն [3]:

Հասարակական կենտրոնի արտաքին միջավայրի կազմակերպումն անհրաժեշտ է լուծել համալիրի նախագծման բոլոր փուլերում. այն դիտարկվում է երեք՝ հաղորդակցական, ֆունկցիոնալ և ճարտարապետատարածական տեսանկյուններից:

Արտաքին միջավայրի հաղորդակցության կազմակերպումը [1]: Հասարակական կենտրոնի արտաքին միջավայրի հատակագծային, ֆունկցիոնալ և հորինվածքային լուծումների հիմքը հետիոտն ուղիների կառուցվածքն է:

Հասարակական կենտրոններում անհրաժեշտ է տարբերել արտաքին հետիոտն կապերը, որոնք կապված են շրջապատի հետ և կազմում են կենտրոնի մեկուսացված գոտին ու կենտրոնը կազմակերպող միջուկը՝ տարածության արդյունավետ օգտագործմամբ և համալիրը կազմավորող բոլոր տարրերի համախմբմամբ:

Հասարակական կենտրոնի տարածքի գլխավոր հատակագծի նախագծման ժամանակ (որը հանդիսանում է բնակելի զանգվածի հաղորդակցության կենտրոն) անհրաժեշտ է հաշվի առնել արտաքին կապերը հասարակական տրանսպորտի կանգառների հետ, ինչպես նաև կայուն և ինտենսիվ կապերը բնակելի և հանգստյան գոտիների հետ:

Արտաքին հետիոտն կապերի կողմնորոշման և ուղղորդման գործառույթի ուժեղացման նպատակով հասարակական կենտրոնի տարածքում անհրաժեշտ է ստեղծել կոմպոզիցիոն շեշտադրություններ, որոնք կարող են լինել ֆունկցիոնալ և ճարտարապետորեն կազմավորված հետևյալ կառույցները. հասարակական տրանսպորտի կանգառներ, կենտրոնի առանձին գոտիների համընթաց սպասարկման, տեղեկատվության և այլ մասնագիտացված օբյեկտներ:

Կենտրոնի արտաքին միջավայրի արդյունավետ օգտագործման համար նպատակահարմար է մեկուսացված գոտում տեղաբաշխել խաղային, մարզական, հանգստի հարթակները և հարմարանքները, իսկ գլխավոր հասարակական տարածությանը կից կազմակերպել հատուկ «ճեպընթաց սպասարկման և տեղեկատվության միջանցք»:

Կենտրոնի գլխավոր հասարակական տարածությունը կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել ներքին հետիոտն կապերի առավել արդյունավետ օգտագործումը, որոնք կարող են հանգեցնել հետևյալ հիմնական սխեմաների՝ գծային, կենտրոնացված և ցրված:

Գծային սխեմայի դեպքում առավել արդյունավետ է քաղաքային էլեմենտների տեղաբաշխումը տարածության երկու կողմում, որոնց լրացնում է ցուցափեղկերի և մուտքերի գեղարվեստական կազմակերպումը:

Կենտրոնական սխեմայի կիրառումը արդյունավետ է հետիոտն տարածության փոքր չափերի դեպքում:

Յրված սխեմային բնորոշ է կենտրոնի տարածքի ֆունկցիոնալ տարրերի կետային տեղաբաշխումը:

Արտաքին միջավայրի ֆունկցիոնալ կազմակերպումը [4]. Գլխավոր հատակագծում քաղաքային էլեմենտների տեղաբաշխման և դրանց ֆունկցիոնալ կազմի որոշման ժամանակ հետիոտն կապերն իրենց նշանակությամբ անհրաժեշտ է տարբերակել. նպատակային (կախված կենտրոնի որոշակի հիմնարկությունների հաճախումներից), տարանցիկ (կախված կենտրոնի տարածքում տարանցիկ շարժումներից), հանգստի (կախված կենտրոնի հաճախումներից):

Հետիոտն կապերի այդ տիպերին բնորոշ են հաճախորդների գործունեությունների ընդհանուր և յուրահատուկ տեսակները: Բազմաֆունկցիոնալ համալիրներում գործունեությունների ընդհանուր տեսակները պետք է ապահովեն հաճախումների համընթաց սպասարկում՝ ընդգրկելով կարևոր քաղաքային էլեմենտներն ու կենտրոնի ընդհանուր տեղեկատվությունը, որոնք առաջարկվում են տեղաբաշխել կենտրոնի կոմունիկացիոն կառուցվածքներում և հետիոտն շարժումների գոտիներում:

Արտաքին միջավայրի ճարտարապետատարածական կազմակերպումը [2]: Անհրաժեշտ է զանազան հորինվածքային միջոցներով և կոմպոզիցիոն հորինվածքների տարբեր ձևերի կիրառմամբ հարստացնել կենտրոնական միջուկի և ծայրամասի բովանդակությունը, արտաքին և ներքին հետիոտն կապերը, գլխավոր և երկրորդական ֆունկցիոնալ գոտիները՝ ապահովելով հասարակական կենտրոնի ամբողջականությունն ու նրա ծավալատարածական, հատակագծային և ճարտարապետական առանձնահատկությունները բնակելի զանգվածում:

Փ.Պ.Վագարշակյան

ФОРМИРОВАНИЕ ТЕРРИТОРИИ МНОГОФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЦЕНТРОВ ЖИЛЫХ РАЙОНОВ

Представлено формирование территории многофункциональных общественных центров жилых районов в зависимости от самостоятельных и взаимосвязанных зон: зона носителей, зеленая зона, хозяйственная зона.

Формирование внешней среды общественного центра жилого района рассматривается в трех аспектах: коммуникационном, функциональном и архитектурно-пространственном.

Ключевые слова: *положения, зона, посещаемость, зеленая зона, внешняя среда, коммуникационный, функциональный.*

FORMATION OF MULTIFUNCTIONAL PUBLIC CENTRES TERRITORIES OF RESIDENTIAL DISTRICTS

Organization of the multifunctional public centres territories of residential districts is presented by visiting zones, green zones and economic zones.

The organization of external environment of public centre is considered in three aspects: communicative, functional and architectural – spatial.

Keywords: provisions, area, attendance, green zone, external environment, communication, functional.

Գրականություն

1. **Руководство** по проектированию комплексов общественных центров районного значения/ Коллектив авторов под общ. редакцией В.Л. Кулаги. М.: Стройиздат, 1981. Авторский раздел 3 и 4.
2. **Привалов И.Т.** Формирование территории общественных центров жилых районов: Дисс. ... доктора архит. Москва, 1981. С. 137.
3. ՀՀ մարզկենտրոնների հասարակական կենտրոնների տարածքային կազմակերպումը: ԳՀԱ հաշվետվություն/ ՃԱԹԻ; Տ.Ս.Բարսեղյան, Ֆ.Շ. Վաղարշակյան. - Ծրագիր 97-672. - 1997-2001թթ.:
4. **Научное** исследование по определению состава и разработка заданий на проектирование общественного центра жилого района “Б” западного планировочного района г. Еревана: Отчет о НИР/ ВНИТИЦ. М., 1978. № 79021300.

Աշխատանքը իրականացված է ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային ֆինանսավորմամբ «ՀՀ ճարտարապետական և շինարարական համալիրների կայուն զարգացման ուղիների բացահայտում, ճշգրտում, ներդրման առաջարկությունների և հանձնարարականների մշակում՝ մշտական մոնիտորինգի կիրառմամբ» ծրագրի շրջանակներում:

Վաղարշակյան Ֆրիկ Շահենի, ճ.թ. (ՀՀ, ք. Երևան) - ԵՃՇՊՀ, ճարտարապետական նախագծման և ճարտարապետական միջավայրի դիզայնի ամբիոն, հեռ.քջ. (093)833121

Вагаршакян Фрик Шагенович, к.архит., доц. (РА, г.Ереван) – ЕГУАС, кафедра Архитектурного проектирования и дизайна архитектурной среды, тел.моб. (093)833121:

Vagharshakyan Frik Shahen, doctor of Philosophy (Ph.D) in Architecture (RA, Yerevan) - YSUAC, chair of Architecture Drafting and Design of Architectural Environment, cell phone: (093)833121

Ներկայացվել է՝ 25.10.2012թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 12.11.2012թ.